

■ Statsvetenskapen manifesterad 2010

En vetenskapshistorikers betraktelse

RANGNAR NILSSON¹

Svensk statsvetenskap har utifrån en vetenskapshistorikers perspektiv varit ett spännande och dynamiskt fält att följa det senaste decenniet. Under den tiden har jag i ett idé- och lärdomshistoriskt avhandlingsprojekt studerat interna kvalitetsbedömningar inom ämnet under det föregående halvsekle.² Projektet har empiriskt byggt på sakkunnigbedömningar från professorstillsättningar. Dessa utlåtandens omdömen om god och mindre god statsvetenskap har fått ligga till grund för en teckning av statsvetenskapliga forskares syn på den egna forskningen och dess ideal och målsättningar. Beskrivningen har tjänat som ett samhällsvetenskapligt exempel i en studie av hur ämnesspecifika vetenskapsuppfattningar kan se ut och skilja sig åt mellan vetenskapliga områden med skilda villkor och förutsättningar. Målet har varit att belysa samspelet mellan vetenskaplig verksamhet och dess företrädares perspektiv å ena sidan, och externa aktörer, till exempel politiska, och deras förväntningar, förhoppningar och krav å den andra. Skisserna över vetenskapsuppfattningar inom olika discipliner har därför relaterats till en universitets- och forskningspolitisk historik över det svenska 1900-talet.

Att på det viset arbeta med sakkunnigutlåtanden för att spåra ett internt perspektiv på god forskning inom en disciplin är, i jämförelse med de manifest som presenteras här, naturligtvis en omväg. Utlåtandena är inte primärt avsedda att uttrycka någon vare sig privat eller ämnesgemensam vetenskapsuppfattning. De är tillkomna med det primära syftet att rekommendera en forskare till ett akademiskt ämbete. Analyserna i avhandlingen bygger på förutsättningen att de sakkunniga – väletablerade ämnesföreträdare – i sina (offentliga) utlåtanden, oavsett vilka intressen eller mål som ligger bakom deras avgöranden, tvingats formulera sig i termer och resonemang som kan vinna en bred acceptans inom det egna nationella forskarsamfundet. Men projekt som detta, där forskare explicit formulerar sina målsättningar och förhoppningar för den egna verksamheten, är inte så vanliga – om än en dröm för en metaforskare – att

1 Rangnar Nilsson är verksam vid Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, Göteborgs universitet. E-post: rangnar.nilsson@gu.se

2 Avhandlingen presenterar analyser av beskrivningar av god forskning i sakkunnigutlåtanden från professors-tillsättningar inom statsvetenskap, litteraturforskning och fysikämnen. Materialet är hämtat från lärosätena i Uppsala och Göteborg, och härrör från två perioder, en kring 1960 och en kring 1990. Dessa ämnesvisa och tidsordnade analyser betraktas i relation till varandra, och kontextualiseras genom en forsknings- och universitetspolitisk historieskildring där det akademiska befordringsystemet står i fokus. Se Nilsson (2009). Historieteckningen i det följande bygger när inget annat anges på beskrivningar som redovisas i avhandlingen.

de kan läggas till grund för en ämnesöverskridande vetenskapshistorisk undersökning. Därför har det varit väldigt roligt att få ta del av de statsvetenskapliga manifest som presenteras här. Mot bakgrund av erfarenheten i mitt tidigare projekt, och mitt intresse för statsvetares syn på statsvetenskapen, försöker jag här bidra med en idéhistorisk blick på statsvetenskapen idag, och på de skisser som presenteras över den tänkta – eller önskade – statsvetenskapen imorgon.

Bedömningsgrunder och manifesta positioner

Under tiden som mitt arbete pågått med den svenska statsvetenskapens moderna historia har ämnet naturligtvis fortsatt att utvecklas. Det förefaller som att de allmänt accepterade bedömningsgrunderna genomgått en snabb omvandling under de 10-15 år som följde efter 1995 – då mitt eget forskningsprojekts undersökningsperiod tog slut. Själv ser jag den debatt som kan rekonstrueras ur positioneringar i manifesten som ett resultat av reaktioner på de senaste årens utveckling vad gäller det statsvetenskapliga samfundets bedömningskriterier. Då ligger det nära till hands att se denna förändring såväl som de ståndpunkter och argument som utvecklas i deklARATIONERNA om vad god statsvetenskap kan vara i ljuset av den historia jag själv tidigare tecknat.

Självklart finns det flera gemensamma nämnare mellan de sakkunnigbedömningar jag tidigare studerat och manifesten som presenteras här. I flera manifest talas om vikten av såväl metodologisk som teoretisk stringens och medvetenhet, två aspekter av forskningen som under 1900-talets senare del i olika omgångar vunnit utrymme i äldre tillsättningsutlåtanden. Den förra får till och med en totalt dominerande roll i det äldre sakkunnigmaterialet under hela min undersökningsperiod, medan den senare vinner insteg efter hand som ämnet breddas. Mest påtagligt i både äldre sakkunnigutlåtanden och de här presenterade manifesten är kanske att relationen till makt och yttre påverkan tycks vara särskilt påtaglig inom statsvetenskapen.

Akademier och forskning i samhällets tjänst

De frågor som står i fokus för mina egna vetenskapsstudier kretsar också på olika sätt kring relationen mellan makt och kunskap, och utgår från frågor om hur samhälletpolitiken-makten formar och påverkar vetenskapen-forskningen-kunskapen – och tvärt om. Det är också en fråga som alltså är påtagligt närvarande i de flesta av dessa statsvetenskapliga manifest – sannolikt just för att statsvetenskapen som ämne kretsar just kring makt, institutionaliseringar och sociala organisationsmönster. Det riktar naturligen statsvetares sökljus just på denna typ av relationer. Kanske är förhållandet mellan de politiska och vetenskapliga sfärerna särskilt påtagligt i ett land som Sverige, där universiteten allt sedan reformationen varit en statlig angelägenhet med centraliserat styre. Då, efter reformationen, handlade förstatligandet och centraliseringen av det svenska universitetsväsendet till stor del om att skilja universiteten (precis som statskyrkan) från det påvliga och katolska inflytandet. De högre läroanstalterna i Sverige kom först till för att försörja den romerska kyrkan med utbildade präster. Snart togs de dock i tjänst för att utbilda inte bara kyrkans utan även den världsliga maktens ämbetsmän. Därmed var de svenska universiteten underordnade ett explicit krav på

samhällsnyttig verksamhet – sin starka fria ställning till trots, med skrämsligt kolle-gialt styre och inslag av såväl ekonomiskt oberoende som egen jurisdiktion. De eko-nomiska och juridiska friheterna för akademien avskaffades dock successivt, och un-der 1900-talet har tanken på ett samhällskontrakt för vetenskapen befasts – i Sverige såväl som övriga västvärlden. Universiteten har – ur samhällets perspektiv – att orga-nisera utbildning och forskning för att täcka samhällets behov av kompetens och kunskap. Att de dessutom traditionellt har drivits i statlig regi gör frågan om statsvetenskapens roll både prekär och konkret påtaglig – vilket alltså sätter spår i ämnets självspengingar.

Tanken på ett samhällsnyttigt system för forskning och högre utbildning blev allt mer explicit i de politiska ambitionerna omkring 1900-talets mitt. Då hade forskning-ens ställning vid de gamla utbildningsanstalterna under de senaste decennierna be-fästs genom att införlivas i det samhällsnyttiga tänkandet – där ny kunskap började ses som en central drivkraft för utvecklingen av samhället. Innan dess hade en drag-kamp ägt rum mellan universitetsföreträdare som ville föra in forskningsuppgiften i universitetsregleringen, och lagstiftarna som fortsatt velat poängtera undervisnings-uppdraget och universitetstjänstemännens roll som lärare. Men under 1940- och 1950-talen tog både en målmedveten forskningspolitik och en målmedveten utbild-ningspolitik form. Dessa ambitioner påverkade de vetenskapliga institutionernas uppdrag och verksamhet genom förändrade villkor. Forskningsrådsorganisationen byggdes upp, liksom det moderna massuniversitetet med växande skaror av såväl stu-denter som forskare och lärare. Båda dessa element är tydliga uttryck för politiska am-bitioner att sätta universitetens verksamhet mer direkt i samhällets tjänst. Forsknings-råden skulle rikta forskarnas intresse mot områden av särskild vikt för samhället, och den allt högre utbildningsnivån hos befolkningen skulle öka välfärden. Om än forskare från olika håll haft synpunkter på och invändningar mot båda dessa processer, har universitetsvärlden i allt väsentligt fogat sig i att få en mer styrd och väldefinierad roll.

Svensk statsvetenskap under 1900-talet

Var finner då en vetenskapshistoriker statsvetenskapen i allt detta? I Sverige har äm-net en imponerande lång historia. I Uppsala inrättades redan på 1600-talet den skyt-teanska professuren i vältalighet och politik – avsedd för utbildning av statliga äm-betsmän och diplomater. Under 1800-talet fick verksamheten i Uppsala på allvar en inriktning som idag kan kännas igen som statsvetenskaplig, och kring 1900 etablera-des ämnet såväl i Lund, som vid högskolorna i Göteborg och Stockholm (Odén 1991: 63, 67ff). Det innebar att fasta lärartjänster inrättades i form av professorer, där inne-havarna avsågs att bedriva undervisning inom ämnet, men alltså vid den här tiden i allt högre grad också ägnade sig åt forskning. Lärostolsinnehavarna stod i princip på egen hand för verksamheten inom sitt ämne, och dominerade således disciplinens in-riktning och utveckling. Fokus inom den svenska statsvetenskapen vid början av 1900-talet låg på studier i svensk författningshistoria, som gick tillbaka till 1809 års författning. Man försökte förklara, analysera och beskriva den konstitutionella grun-den för olika enskilda företeelser, och arbetade i hög grad med historiska perspektiv och metoder. Ur ett maktintresserat perspektiv torde denna typ av studier ha haft en

legitimerande potential, och många av ämnets företrädare vid den här tiden företrädde också konservativa värderingar i eget politiskt engagemang. Under 1900-talets första hälft förändrades så det politiska landskapet i Sverige, framför allt i och med parlamentarismens genombrott, och projektet att bygga upp ett välfärdssamhälle tog fart. Denna förändrade situation erbjöd förstås en mängd nya möjligheter. Forskare inom ämnet började intressera sig för nya politiska nivåer, nya frågor och nya statliga ansvarsområden – och ämnets företrädare försvarade också i ökad grad liberala perspektiv.

Den externt betingade förändringen av ämnets innehåll ställde nya krav på disciplinen och dess forskare. Precis som i ljuset av de senaste årens förskjutningar och förändringar, tog snart diskussioner och debatter – och strider – fart även vid 1900-talets mitt. Nya statsvetenskapliga intresseinriktningar fick egna ämnesrepresentanter vid olika lärosäten. Det var sannolikt avgörande för deras utveckling och livskraft på grund av lärostolsinnehavarnas inflytande över den lokala verksamheten. Vid seklets mitt var professorerna fortfarande helt avgörande för ämnesutvecklingen, en kvarleva från det gamla elituniversitetets enväldiga befattningshavare. De kunde därför ställa upp och driva reformambitioner innan institutionernas tillväxt och arbetsplatsdemokratiseringen några decennier senare satt snävare gränser för deras inflytande. Samtidigt hade de den växande universitetssektorns tillskott av resurser att backa upp sina strävanden med. De företrädare för statsvetenskapen som tillsattes kring seklets mitt med ambitioner och visioner för ämnets framtid hade alltså ett betydande utrymme att påverka och driva ämnets utveckling i den riktning de själva föredrog.

Resultatet av omvandlingen i mitten av 1900-talet blev att den svenska statskunskapen breddades. Jämte de historiska och ideologiintresserade inriktningarna växte en ny typ av samtidsinriktade studier sig starka. De fokuserade olika aspekter av det aktuella politiska livet och den pågående samhällsutvecklingen. En faktor som gjorde denna breddning möjlig var naturligtvis universitetens och ämnets ökade utrymme. Kring och efter 1950 etablerades allt fler av de moderna samhällsvetenskaperna vid svenska universitet, i en satsning avsedd att ge stöd, både i form av ämbetsmannautbildning och av kunskapsutveckling, till moderniseringen av det svenska samhället. Samtidigt växte universiteten som helhet på alla nivåer och inom de flesta ämnen när allt större studentkullar skulle utbildas. Med tiden inrättades fler lärosäten, som fick egen statsvetenskaplig representation. En ny typ av forskningsinstitutioner byggdes upp inom samhällsvetenskaperna. Fler tjänster kom till även lokalt, och de tidigare så dominerande professorerna fick konkurrens om inflytandet över verksamheten. Därför kunde snart flera olika inriktningar drivas inom varje ämne vid samma lärosäte, och det fanns utrymme även för de gamla historiskt orienterade inriktningarna när nya samtidsfokuserade forskningsområden kom till.

En faktor som hade en stor betydelse för genombrottet för samtidsorienterad statskunskap var att nya sätt att angripa de aktuella forskningsproblemen lanserades. Intresset för nya fenomen, frågor och problem hade som nämnts ovan väckts i relation till samhällsutvecklingen under första halvan av 1900-talet. Då erbjöd dock inte den gamla humanistiskt baserade metodarsenalen tillräckligt effektiva och fruktbara sätt att hantera dem för att de skulle vinna en bred anslutning. Detta avhjälpes mot mitten av seklet, när nya arbetssätt införlivades i verksamheten. Till stora delar byggde de

metodologiska omvandlingarna på inlån från USA, där samhällsforskningen hade en annan inriktning än den som från början växt fram i Sverige. Denna samhällsforskning var baserad på empiriska och kvantitativa angreppssätt, som kunde bäras upp av metodologiska och så småningom tekniska innovationer. De underlättade hanteringen och analysen av stora empiriska material, vilket tillgängliggjorde nya studieobjekt i stor skala. I och med institutionsuppbyggnaden och det ökade antalet forskare inom ämnet kunde de nya typerna av undersökningar dessutom hanteras i större samarbetsprojekt. Utifrån de ämnesinternas värderingarna av god statsvetenskaplig forskning, tycks denna process att föra in nya typer av metoder ha fått ett enormt genomslag.

Under hela det resterande 1900-talet fokuseras metodologiska frågor, hänsyn och val i inomvetenskapliga bedömningar av statsvetares insatser. Kanske har det att göra med att ämnets modernisering och samtidsorientering i hög grad kommit att bäras upp av en sådan metodrevolution. I relation till utvecklingen inom andra discipliner kan man inte undgå att notera att den statsvetenskapliga forskningens relation till externa värden inte vinner något genomslag alls. I ljuset av en ökad samtidsorientering hade det inte varit konstigt om forskningsresultatets värde för externa aktörer också kunde märkas i ämnesföreträdarnas värderande resonemang. Att så inte är fallet kan ha att göra med statsvetares särskilt problematiska relation till sitt forskningsobjekt, och alltså hänga ihop med den problematiska relationen mellan maktens kunskap och kunskapen om makt.

För den svenska statsvetenskapens del kännetecknades alltså 1900-talets mitt av turbulens, tillväxt och en innehållslig perspektivförskjutning, som alltså tycks ha satt spår långt fram i ämnets 1900-talshistoria. Naturligtvis fortsatte utvecklingen, tillväxten tilltog genom hela 1960-talet, och beredde utrymme för ytterligare nya typer av frågeställningar och problem; nya politiska nivåer och organisationer kom under lupp. Massmediala strukturer och effekter studerades, och internationella politiska förhållanden väckte allt fler statsvetenskapliga forskares engagemang, både genom de allt mer utvecklade internationella organisationerna och samarbetena och genom omstruktureringar som avkolonisering och det kalla krigets vågrörelser. Gemensamt för de nya strömningarna var att de historiska perspektiven förlorade sin tidigare dominans, och ofta reducerades till bakgrundsbeskrivningar till problem eller frågor som var aktuella i samtiden. Istället för att statsvetarna i allmänhet sökte rötter och förklaringar i historien, fick med tiden en ny faktor, teoretiska perspektiv, ett ökat utrymme i den statsvetenskapliga diskussionen. Ett framväxande intresse för teoretiska aspekter i de inomvetenskapliga bedömningarna av forskningskvaliteten speglas också i de äldre sakkunnigbedömningarna. I de här formulerade manifesten har den teoretiska nivån en lika självklar hemortsrätt som de metodologiska kraven. Detta teoriernas segertåg sedan 1960-talet kan förstås mot bakgrund av den ökade diversifieringen. När ett bredare spektrum av vetenskapliga perspektiv ryms inom ett fält borde forskningens teoretiska perspektiv bli synligare än när forskningsintressena är mer homogena.

Forskningsmetodernas centrala betydelse för statsvetarnas akademiska självbild tycks som nämnts ovan ha stått sig, såväl utifrån manifesten som utifrån de äldre sakkunnigbedömningarna. Det ger ett intryck av en starkt professionaliserad forskaridentitet, knuten till det vetenskapliga hantverket och en ämnesgemenskap i detta.

Denna bild accentueras i de äldre utlåtandenas kvalitetsomdömen av att även till exempel forskningsresultat värderas utifrån strikt inomvetenskapliga måttstockar. Inga explicita hänsyn kan skönjas till externa aktörers intresse eller värderingar, och inte heller till bedömarnas värdering av frågor och material. Den statsvetenskapliga gemenskapen är i lägre grad än till exempel fysikernas kopplad till den egna verksamhetens värde för omvärlden, och i lägre grad än litteraturforskarnas baserad på engagemanget i forskningsobjekten. En sådan strikt professionalisering, där hänsyn till avnämare eller andra externa aktörer inte får utrymme i de inomvetenskapliga värderingsgrunderna, bör alltså ses i ljuset av att statsvetenskapens studieobjekt är just politiska aktörer och maktstrukturer. Det gör gränserna mellan den egna verksamheten och olika externa intressenter akut och påtagligt viktiga att upprätthålla för disciplinens företrädare – något som alltså också kommer till synes i flera av de statsvetenskapliga manifesten.

Manifesterad (stats-) vetenskap

En utomstående metaforskares första iakttagelse när det gäller manifesten är att de till stor del kretsar kring ganska allmängiltiga vetenskapliga (kanske framför allt humanistiska och samhällsvetenskapliga) värden och ideal, och i relativt liten utsträckning skiljer ut statsvetenskapen från övriga kunskapsmodeller eller -projekt. I flera manifest framkommer en bild av ett vetenskapligt etos, en forskarattityd, som torde platsa inom vilket forskningsfält som helst. Flera författare poängterar att den goda statsvetenskapen kännetecknas av ärlighet, ödmjukhet, generositet, respekt, ansvar och engagemang – egenskaper som rimligen bör förstås som hemmahörande hos den goda statsvetaren. De appellerar direkt till forskarens moral, men kan som sagt knappast betraktas som särdeles ämnesspecifika. Till dessa personliga egenskaper knyts i flera fall ett krav på öppenhet och mångfald, ofta motiverat med forskningens alltid oavslutade natur. Det innebär att statsvetenskapen (eller kanske forskning över huvud taget) inte kan komma fram till slutgiltiga och definitiva lösningar på forskningsproblemen. Det är intressant att notera att utifrån sakkunnigbedömningar var denna syn inte allmänt omfattad vid förra seklets mitt. Det är ett perspektiv som inom både statsvetenskapen och andra fält har vuxit fram under 1900-talets andra hälft. Det kan, precis som teoriintressets genomslag, förstås som en effekt av tillväxt och ökad mångfald inom ämnet, och en därmed ökad variation av frågor, problem och angreppssätt.

Ända sedan 1960-talet framstår vidare intersubjektiviteten som det som vunnit genomslag som forskningsverksamhetens fasta grund. Så länge kunskapsprocessen kan följas och därmed förstås, kritiseras, upprepas eller förbättras, så länge forskaren öppet motiverar och redovisar sina ställningstaganden och val, kan insatsen betraktas som legitim. Många av de hänvisningar som finns i manifesten till öppenhet, till teorimässig och metodologisk medvetenhet såväl som variation kan ses i ljuset av denna legitimeringsgrund för kunskapsproduktion i en mångfacetterad verklighet och i en verksamhet med flera möjliga ingångar.

Det görs många kopplingar till denna ofta framhävda öppenhet och mångfald i manifesten för en god statsvetenskap. Flera manifest försvarar möjligheterna till kreati-

vitet genom en öppenhet för nytänkande i den goda statsvetenskapen. Här noteras att sant eller radikalt nyskapande forskning kräver mod, både att göra nytt och att våga riskera att göra fel. Då blir också den ofta återkommande ståndpunkten att statsvetenskapen saknar ett fast innehåll eller objekt central – flera manifest slår fast att statsvetenskapens objekt är det som statsvetare sinsemellan (eller ibland även enskilt) intresserar sig för på ett statsvetenskapligt sätt. På samma vis skulle företrädare för många andra discipliner försvara sina anspråk på tidigare oplöjda fält, oprövade verktyg eller otänkta perspektiv. Det handlar om att hålla gränserna öppna, och världen och verkligheten där utanför tillgänglig. Den enda gräns som i någon mån försvaras är den som berördes ovan – gränsen mellan forskningen och användningen av producerad kunskap om maktstrukturer, om modeller för social organisering eller hypoteser om hur politisk ordning upprätthålls. De mest brännande frågorna som lyser igenom i dessa manifest är, återigen, de om kunskapens makt och maktens kunskap. Flera manifestförfattare diskuterar hur den goda (stats-) vetenskapen har att förhålla sig till detta. Då hänvisas ofta direkt eller indirekt till det ovan föreslagna motivet – att statsvetenskapens fält just är kunskap om maktordningar och social organisation. Det gör frågan om kunskapens användbarhet särskilt känslig och uppenbar. Men det gör det också särskilt intressant att notera att svaren på hur den ska hanteras varierar, alltifrån vad som nästan liknar beröringsskräck till förespråkande av ett ansvarsfullt engagemang i hur man kan bidra till att förbättra samhället. Den gemensamma nämnanen i dessa vitt skilda perspektiv är kraven på en öppen och ärlig självreflektion.

Detta krav på eller ideal om en genomgripande, uppriktig och öppet redovisad självreflektion är det närmaste ett fast innehåll som kommer till synes i dessa statsvetenskapens manifest – och inte heller det kan betraktas som särdeles unikt för något enskilt ämne eller fält. Men kanske är det detta som är den moderna samhällsvetenskapliga (och humanistiska) kärnan – förmågan till kritik, självkritik och reflektion, viljan att ständigt pröva och ompröva sina utgångspunkter, teser och ställningstaganden. Gränser inom och mellan ämnen bör överskridas, forskaren har att i jakten på en förbättrad och fördjupad insikt ständigt ompröva sina kategorier och granska deras instängande och tillstängande potential. Resultaten bör inte försvaras från nya sanningar eller förslag utan alternativen måste tillåtas belysa varandra i en aldrig tystnande dialog där jämlikhet råder i alla avseenden utom argumentens och resonemangens kraft att övertyga. Det är ett manifest för forskning om människor och deras samhällen (eller för forskning över huvud taget) som det kan bli svårt att hitta någon som vill argumentera emot idag. Så frågan är om de verkliga aktuella motsättningarna finns bland dessa punkter, om det verkligen är på en arena inskriven mellan dessa ideal som kampen om den framtida samhällsforskningen står. Man kan förstås invända att även om många skulle ställa upp på idealen är det tveksamt om vetenskapen och forskningen särskilt ofta lever upp till dem – och att det är just det som är det egentliga problemet.

Makten över vetenskapen och dess incitamentsstrukturer

För mig som utomstående läsare, med bas i mina metavetenskapliga intressen, vill jag ändå lyfta fram en ytterligare punkt som skymtar fram nästan som i förbigående i flera

av manifesten. I såväl flera av dessa manifest som i min egen tidigare undersökning, konstateras att en förändrad publiceringsregim vunnit fäste inom statsvetenskapen. Idag är denna regim på väg att implementeras med kraft över hela det akademiska samfundet, genom att backas upp av en ny finansieringsstruktur, och således av den officiella politiska maktapparaten. Kanske står den dagsaktuella kampen om den goda forskningens villkor inte inom disciplinerna och deras innehållsliga utveckling lika mycket som i de pågående tendenserna till likriktning och homogenisering av dessa till synes sekundära aspekter. Och kanske är det därför denna fråga förefaller just mig så intrikat i min läsning av dessa statsvetenskapliga programförklaringar.

Fortfarande omkring 1990 är en stor del av de statsvetenskapliga insatser som bedöms i sakkunnigutlåtanden skrivna i form av monografier, och ganska ofta på svenska. De bedöms knappast i termer av sin tillgänglighet för en bredare publik (till skillnad från litteraturforskarens arbeten) men en forskare som inte lyckats samla sig till ett vetenskapligt kraftprov i form av en ordentlig bok riskerar att få sin kapacitet ifrågasatt. Ganska snart efter 1995 tycks något hända i det svenska statsvetenskapliga samfundet, och det förefaller gå väldigt fort. Sakkunnigbedömningar vid tjänsteställningar fokuserar allt mer på internationellt publicerade artiklar, och alla andra typer av meriter hamnar i bakvattnet. I flera av manifesten kommer en viss motrörelse mot denna utveckling till synes. De lyfter fram behovet mångfald och variation inte bara vad gäller innehåll, perspektiv och metoder. Kravet på alternativ utsträcks även till uttrycksformer och kommunikation av forskning, i form av process eller resultat. Denna ensidiga fokusering på en publiceringsform anges hota att också likriktat innehållsliga element – ibland i direkt polemik mot ämnesföreträdare som välkomnar utvecklingen mot en professionaliserad och kanske mognad samhällsforskning under statsvetenskapens banér. Frågor, problem, perspektiv och resonemang som inte enkelt eller uppenbart nog låter sig presenteras och redovisas i denna form riskerar att förlora forskarnas engagemang, och utestängas ur det statsvetenskapliga projektet – till men för den engagerade, levda och ansvars-kännande goda statsvetenskapen. En fråga som dock inte tas upp är den om vilka strukturer som påverkar eller driver en sådan utveckling. I ett av manifesten noteras att denna tendens till ensidighet i publikationsmönstren går hand i hand med andra kvantifieringstendenser på det akademiska området. De anges också i slutändan syfta till att underlätta administrationen, men att det rimligtvis också innefattar en underlättad styrning av verksamheten berörs inte. Frågan om makten i relation denna förändring är för en utomstående betraktare märkligt frånvarande i manifesten – som ju annars lyfter fram förhållandet mellan politisk makt och (statsvetenskaplig) kunskap ur en lång rad perspektiv.

Denna förändring eller förskjutning är alltså på väg att spridas över alla de vetenskapliga fält där den inte redan fått genomslag. Försvaren, som de statsvetare som välkomnar den som ett tecken på vetenskaplig mognad, anför vetenskapliga motiv till att förändra mönstren för forskningsrapportering. Men de invändningar som redovisas till exempel i några av manifesten här bygger också på vetenskapliga hänsyn. Här skulle finnas utrymme för en intressant debatt inom alla fält som berörs, och vilket läger som skulle gå vinnande ur en strid – där bara argumentens och resonemangens övertygande kraft räknas – kan inte avgöras på förhand. Däremot är det alldeles uppenbart att de senaste årens forskningspolitiska ambitioner driver försvarens intres-

sen. Från politiska makthavares håll konstrueras incitamentsstrukturer som inte bara förstärker, utan i det närmaste tvingar fram en förändrad och väldigt enkelspårig publiceringsstrategi. Inom många fält, så även i dessa manifest, varnas för inlåsnings effekter som hotar kreativ utveckling och utestängningseffekter där frågor som inte ryms i de engelskspråkiga artiklarna upphör att behandlas. Frågan om denna forskningspolitik utgår från vetenskapliga motiv, eller om den (också) bygger på andra politiska hänsyn behandlas inte. Inte ens när kvantifieringsivern beskrivs som en ambition i administrationens tjänst problematiseras förhållandet mellan de nya incitamentsstrukturerna och deras inneboende målsättningar av mer renodlad politisk natur. Ingenstans berörs frågan om i vilken grad dessa mål, som rimligtvis finns i en process som drivs med sådan pondus från positioner utanför forskningens rāmärken, står i motsättning till inomvetenskapliga hänsyn om variationsrikedom, frihet och öppenhet. Därmed erbjuder statsvetenskapens representanter i dessa deklamationer inte heller några ledtrådar till hur den goda statsvetaren, med öppen tolerans och strävan efter mångfald, med sin självreflektion och sitt kritiska sinnelag, i så fall bör förhålla sig till dem.

Litteraturförteckning

- Nilsson, Rangnar, 2009. *God vetenskap – hur forskares vetenskapsuppfattningar uttryckta i sakkunnigutlåtanden förändras i tre skilda discipliner*. Akademisk avhandling. Göteborgs universitet.
- Odén, Birgitta, 1991. *Forskarutbildningens förändringar 1890-1975: Historia, statskunskap, kulturgeografi, ekonomisk historia*. Lund: Lund University Press.